

STEFAN JANSÁK

K OTÁZKE LOKALIZÁCIE VEĽKOMORAVSKÉHO HRADU V MIKULČICIACH

A very timely problem of the Czech and Slovak Archeology and History is the clearing up of the arrival of the Slavs into the Danube Basin. In this connection there is studied especially their organisation in the state formation known as the Veľkomoravská ríša (Great Moravian Empire). The political and ecclesiastical centre of this empire is being searched, which the historical sources name as Velehrad (Great Castle, Fortress). The most recent archeological findings have shown that this centre could have lain near the lower course of the river Morava. In his study the author deals with the geographical and the historical relations of this south Moravian region with the territory of Slovakia near the lower river Váh and near Nitra, from which relations there results the participation of Slovakia in the historical Great Moravian epoch.

Presná poloha Velehradu podľa fuldských análov „nevýslovne opevneného“ mesta kniežaťa Rastislava a predpokladaného strediska Veľkomoravskej ríše nie je doteraz známa. Existujú iba dohady, ktoré sú viac-menej pravdivé. Neistotu zapríčinil nedostatok archeologického bádania. Učenci sa pri lokalizácii Velehradu opierali iba o kusé historické zprávy, najmä len o akési narážky, prípadne ešte o toponymiu. Na hľadanie hmotných dokladov o existencii Velehradu sa úplne zabudlo. Iba archeologické výskumy posledného desaťročia, cieľom ktorých je osvetlenie dejinných začiatkov Slovanov, ukázali, že na tejto ceste možno najskôr dospieť k cieľu. Pravda, aj tu sme len v začiatkoch. Veľká Morava zaberala zhruba oblasti južnej a strednej Moravy, južného Slovenska až po Hron, ako aj časť Zadunajska (Panónie) až po riečku Zalu a po Blatenské jazero.¹ Na tejto ploche sa nachádzajú pamiatky zaniknutých slovan-ských hradov vo väčšom počte jednak barinných, jednak výšinných, patriacich prevažne do veľkomoravskej éry. Z nich je archeologicky preskúmané, aj to len zastaralými metódami, sotva nejakých päť-šesť. Kým nebude známy archeologický materiál z prevažnej väčšiny týchto opevnených osád vzájomne porovnaný a vedecky vyhodnotený, sotva bude možné vysloviť konečný záver, ktorej z nich možno priznať skvelý epiteton fuldských análov.

Na ceste za objavením Velehradu, ako sme už uviedli, najďalej pokročila Morava, hoci si jej archeológovia tento cieľ ani nepostavili. V súčasnej dobe sa na moravsko-slovenskom pohraničí skúmajú tri slovanové opevnené mestá, ktoré majú veľmi mnoho spoločných prvkov. Svojím typom patria k tzv. barinným hradom, ležiacim v plochom, cez väčšiu časť roka zaliatom území. Voda je pri nich najvýznamnejším obranným faktorom. Jej prirodzené ochranné účinky mohli byť ešte umelým zásahom zvýšené

¹ Podľa J. Poulíka patrili k nej celé Čechy, severná Morava, časť Sliezska a Haliče, celé Zadunajsko až po Drávu, územie Slovenska až po Uh a Dolná zem medzi Dunajom a Tisou až k sútoku týchto riek. Pozri jeho prácu *Veľkomoravské hradiště Mikulčice*, Gottwaldov 1959.

tým spôsobom, že sa terénymi úpravami priviedla na najviac ohrozené miesta alebo na miesta s najdôležitejšími stavbami, prípadne inými hospodárskymi hodnotami.²

V poradí, ktoré sa vytvorilo záujmom o tieto hrady a ich výskumom, na prvé miesto patrí Uherské Hradište—Staré Mesto, slovanská opevnená osada, ležiaca na vysokej vlne terénu, vybiehajúcej ako polostrov do inundácie susednej rieky Moravy. Archeologické nálezy, pochádzajúce odtiaľ, vzbudili záujem odborníkov už pred prvou svetovou vojnou. Systematický výskum bol však uskutočnený až v poslednom desaťročí a jeho výsledky publikované r. 1953.³

Druhým barinným hradom v Pomoraví boli Mikulčice, nazvané tak podľa dnešnej obce, ležiacej 6,5 km na JZ od Hodonína. Jeho obranné zariadenia, cirkevné stavby i obytné chalupy boli rozložené na niekoľkých plochých pahorkoch, dvíhajúcich sa o niečo nad hladinu zátopových vôd Moravy.⁴

Konečne tretí, rozlohou najväčší barinný hrad, zvaný Pohansko, sa nachádzal pri sútoku Moravy s Dyjou. Obidve tieto rieky možno považovať za jeho obranu, keď berieme do úvahy širšie a vzdialenejšie zázemie. Bezprostrednú prekážku prístupu k opevnenej osade tvorila sieť barín, omývajúcich päť pieskového pahorku, na ktorom sa rozkladala.⁵

Archeologické nálezy, získané na týchto troch zaniknutých hradoch, sú v podstate jednotné, ba takmer totožné. Ide tu vo všeobecnosti o stavby, spôsob bývania, pochovávanie mŕtvych, produkty remeselnej výroby, ako sú pracovné nástroje, nádoby, zbrane alebo ozdoby a šperky. Poznatky, čerpané z interpretácie týchto nálezov, sa tiež zhodujú. Vyplyva z nich, že všetky tri hrady patria do veľkomoravskej doby. Z hľadiska historického najdôležitejším ziskom výskumu je však poznanie, že Slovania v 9. stor. vedeli stavať veľké murované stavby a mali vysoko rozvitú remeselnú výrobu. Vo svetle týchto nálezov sa Mikulčice javia ako hospodársky i stavebne vyspelé mesto z doby Mojmirá a Rastislava.

Na prvý pohľad by sa zdalo, že tieto hrady, ležiace dnes na pravom brehu rieky Moravy, na území, po rozpade Veľkomoravskej ríše od Slovenska politicky odlúčenom, majú k nám len celkom podradné a bezvýznamné vzťahy. Súčasná Morava (politicky donedávna zvaná Země Morava) sa totiž stala pokračovateľkou Veľkej Moravy, jednak svojím pomenovaním, jednak tým, že územne zdedila všetky tri uvedené hrady, kým slovenský breh rieky Moravy stratil akúkoľvek súvislosť a kontinuitu tohto druhu s minulosťou. Niekoľko poznámok z hľadiska geografie, archeológie i histórie nás však presvedčí, že sa môžeme plným právom hlásiť o svoj podiel na význame a sláve, ktorou sa odievajú dnes tieto tri hrady, najmä Mikulčice.

Pri hľadaní súvislosti Slovenska so zemepisnou oblasťou uvedených veľkomoravských hradov treba zdôrazniť tri momenty. Archeologické nálezy na nich získané, pokiaľ nepatria k autochtómnemu staroslovanskému materiálu, ale nesú stopy stykov so vzdiale-

² Tento článok, vzhľadom na svoje dejepisné jadro, hádam by na prvom mieste patril do odbornej historickej literatúry. V geografickom časopise ho uverejňujeme len preto, lebo v osudoch nijakej oblasti nášho štátu nehrajú zemepisné faktory taký významný a rozhodujúci postoj ako pri vzniku veľkomoravského hradu v Mikulčiciach, ktorému sa venuje táto štúdia.

³ V. Hrubý, *Staré Město, velkomoravské pohřebiště na Valách*, Praha 1955.

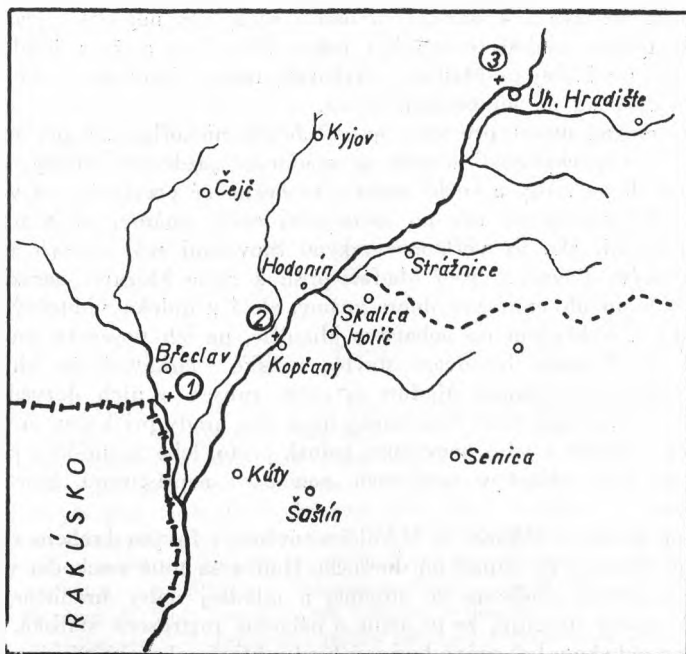
⁴ J. Poulik, *Výsledky výzkumu na velkomoravském hradišti Vally u Mikulčic*, Památky archeologické, Praha 1957; *Velkomoravské hradiště Mikulčice*, Gottwaldov 1959.

⁵ F. Kalousek, *Objev velkomoravského hradištného města na Pohansku u Břeclavě*. Zprávy Musejního a vlastivědného kroužku ODO v Břeclavě. Břeclav 1960; *Velkomoravské hradištní město*, Věda a život, 4, 1960; *K historii objevu velkomoravského města na Pohansku u Břeclavě*, Sborník Čs. spol. archeologické při ČSAV I. Brno 1961, str. 32.

nejšími vyspelými krajinami, majú charakter východný, byzantský (byzantské mince, šperky byzantského typu, insígnie gréckej cirkvi). Styk s Východom viedol však cez Slovensko. Spoj Podunajska s Carihradom viedol cez dnešný Belehrad, Osiek a potom starou rímskou cestou po pravom brehu Dunaja k Ostrihomu. Po prekročení Dunaja pokračovala cesta jednak na Nitru, jednak cez dnešnú Trnavu na južnú Moravu. Či už sú zbrane, šperky a cirkevné insígnie, nájdené v Uhorskom Hradišti, Mikulčiciach a na Pohansku, priame importy alebo domácimi remeselníkmi podľa byzantských vzorov zhotovené výrobky, v každom prípade ich pôvod je viazaný na cestu cez Slovensko.

Súdiac podľa archeologických pamiatok na jednej strane mobilných, na druhej strane stavebných a berúc do úvahy rozľahlé i bohaté pohrebiská, možno tieto tri veľkomoravské hrady považovať za akési centrá politickej, vojenskej a cirkevnej správy, aj keď sa ešte nezistilo, že by niektoré z nich bolo sídlom Mojmíra alebo Rastislava. Politický, hospodársky i kultúrny vzťah Slovenska k týmto centrami bol vyjadrený tým, že v Nitre sídlilo údelné knieža veľkomoravské so všetkými atribútmi panovníckej moci.

Ákym spôsobom bolo Slovensko viazané na oblasť troch uvedených juhomoravských hradov, vidieť najlepšie z toho, že náraz, ktorému podľahli, prišiel od stredného Dunaja cez naše územie k brehom Moravy. Všetky tieto tri lokality participovali svojím zánikom na spoločnom osude, aký postihol aj Nitru, pretože Maďari po rozbití Veľkomoravskej ríše držali prevažnú časť dnešnej Moravy viac ako polstoročia vo svojej moci.

Mapa 1. Poloha troch veľkomoravských hradov pri dolnom toku Moravy. 1. Pohansko, 2. Mikulčice, 3. Staré Mesto – Uherské Hradište.

Vzhľadom na zemepisnú polohu Uberského Hradišťa, Mikulčíc a Pohanska vzťah týchto veľkomoravských centier k Slovensku nebol rovnaký, ale v určitom zmysle odstupňovaný. Najzaujímavejšie a najpočetnejšie sú zväzky, ktorými k nám boli pútané Mikulčice. K Mikulčickému hradu sa viaže tradícia starej cesty, ktorá slúžila za dopravu už v neolite a v dobe bronzovej, prekračujúc Moravu v Hodoníne a idúc cez dnešný Holíč, Saštín, Senicu a Trnavu ďalej k strednému Dunaju. Politický útvar veľkomoravský mal svojho predchodcu jednak v ríši Markomanov a Kvádov, ktorá sa rozprestierala po obidvoch stranách Malých Karpát, pri dolnej Morave a dolnom Váhu, jednak v ríši Samovej. V týchto germánskych a avarsko-slovanských kmeňových alebo i štátnych celkoch sa obidve uvedené zemepisné oblasti stýkali po ceste, prekračujúcej Malé Karpaty medzi dnešnými Prievalmi a Trstínom.

Veľkomoravská ríša zdedila komunikáciu predchádzajúcich storočí, ktorá ako dopravný spoj slúžila udržaniu štátnej jednoty, ktorá sa jej však neskoršie stala osudnou. Po nej prišli totiž Maďari od stredného Dunaja až k dolnej Morave.

O postupe maďarskej invázie sa dozvedáme od prvého uhorského kronikára Anonymy.⁶ Podľa neho Maďari, idúc od dolného Hrona, porazili Slovanov pri vtoku potoka Tormáša do rieky Nity (3 km na S od N. Zámkov), zaujali slovanský hrad Šintavu pri dnešnej Seredi a postupovali cez „bránu“ až k dolnej Morave, kde našli iný slovanský hrad, ktorý menuje kronikár „Sárvár“, barinný hrad.

Pojmom brána (borona) sa v starých listinách označujú horské defilé. V danom prípade, vzhľadom na sled zemepisných objektov a lokalít, nemožno pod Anonymovou bránou rozumieť inšie ako priesmyk Trstín–Prievaly, idúci cez obec Bukovú. Jasný text kronikára, v ktorom sa ďalej hovorí, že Maďari posunuli hranicu novozaloženého štátu až k rieke Morave a k barinnému hradu, ktorý pri nej našli, privádza nás na myšlienku, že týmto hradom mohli byť jedine Mikulčice a že vzhľadom na svoju blízkosť k ceste, po ktorej sa Maďari pohybovali, museli ležať na ľavom brehu rieky Moravy, kým dnes sú na jej pravom brehu.

Áké dôkazy možno uviesť pre tento názor? Je ich niekoľko. Na prvom mieste stojí komunikácia. Niet pochybnosti o tom, že maďarské jazdecké oddiely, odkázané pri svojich pochodoch na tvrdý a suchý terén a na bezpečné prechody cez vody, nemohli sa pohybovať iným smerom než po spomenutej ceste, známej už v praveku a použíwanej Germánmi, ako aj veľkomoravskými Slovanmi pri stykoch medzi južnou Moravou a dolným Považím. Keď Maďari prišli k rieke Morave, narazili na pevný, výstavný, okolitému obyvateľstvu dobre známy, ale i z ďaleka viditeľný blatný hrad, dnešné Mikulčice. Vzhľadom na bohatstvo Mikulčíc, na ich vojenskú moc, ich monumentálne, už aj z kameňa budované stavby, svetské i cirkevné, na ich hospodársky a politickoorganizačný význam Maďari sa nutne museli o nich dozvedieť a na ich existenciu reagovať. Zaujať však Mikulčický hrad, ako hrady pri Váhu, sa im nepodarilo jednak pre jeho polohu a jeho opevnenie, jednak preto, lebo tu nešlo o púhu pevnosť, ale o husto osídlenú oblasť v močiaroch, nomádom neprístupnú, ktorá bola hradu účinnou oporou.

A tu sme pri druhom dôkaze, že Mikulčice súviseli s ľavým brehom rieky. V inundačnom území Moravy na západ od dnešného Holíča sa totiž nachodia veľmi početné pamiatky slovanského osídlenia zo strednej a mladšej doby hradištnej. Mikulčické archeologické objavy ukazujú, že tu nejde o náhodne roztrúsené sídliská, ale o systém osád, ktorých strediskom bol práve barinný hrad a ktoré zaberajú pás územia, spájajúci

⁶ *Anonymi Belae regis notarii historia Hungarica*. Slovenský preklad pozri Fr. Sasinek, *Slovenský letopis II*, 1877.

tento hrad s vyšším, vždy suchým svahom pri Holíči, tvoriac akoby most. Tieto osady boli rozložené na pieskových dunách, podľa spôsobu starých slovanských sídiel v močiaroch. Mnohé z nich si zachovali svoje staré pomenovania až dodnes, ako Hrudý alebo Sigeca. Boli to ostrovy v barinách, poskytujúce vhodné a bezpečné miesto pre vybudovanie obydľí i pre umiestenie radových pohrebísk.

Podľa archeologických pamiatok z mikulčického hradiska možno si utvoriť obraz osídlenia aj v dobe, keď sem prišli Maďari. Nálezy z hradiska hovoria, že svoje poslanie opevneného tábora stratilo v 10. stor., teda krátko po definitívnej a konečnej okupácii Podunajska Maďarmi. V meste však a na podhradí pokračoval život ďalej a posledné jeho stopy siahajú do 13. stor. To isté možno povedať aj o osadách, tvoriacich reťaz medzi mikulčickým hradiskom a neskorším Holíčom.

Ak túto reťaz osád pokladáme za jeden dôkaz pre súvislosť vyvýšeného územia pri Holíči s hradom v barinách, nedostatok protohistorického slovanského osídlenia medzi hradom a pravým brehom Moravy možno pokladať za druhý dôkaz. Keď sa pozrieme na mapu osídlenia z okolia mikulčickej metropoly, nápadne bije do očí, že na 3,2 km dlhej čiare, ktorá ju spojuje s vyvýšenou terasou pri obci Mikulčice, niet ani jednej predvekej osady.⁷ Podrobným štúdiom zemepisných pomerov uvažovaného územia sa tento jav vysvetlil. Hoci od zániku Mikulčického hradu uplynulo už takmer jedno tisícročie a sedimentačná činnosť rieky Moravy v profile údolia Holíč—Mikulčice sa po celý tento čas uplatňovala,⁸ je terén na západ od hradiska oveľa nižší než na jeho strane východnej, ako sa možno o tom z výškových údajov (kóty, vrstevnice) presvedčiť. Z toho sa dá súdiť, že v dobe príchodu Maďarov tiekla rieka Morava v pomere k dnešnému korytu o 3,5 km na západ, priamo pod vysokou terasou, na ktorej sú rozložené obce Lužice, Mikulčice, Nová Ves, Týnec, Tvrdonice, Kostice a Lanžhot.⁹ Medzi terasou a mikulčickým hradiskom bola spleť sietí vedľajších ramien a súvislých močiarov, ktoré tvorili prekážku pre založenie osád. Neprítomnosť archeologických pamiatok na tomto páse územia, širokom 3,2 km, je toho dôkazom.

Aj na východnej strane mal Mikulčický hrad svoju hlavnú obranu v močiaroch a slepých ramenách rieky Moravy. Ale ich počet vzhľadom na vyšší a smerom k Holíču stále stupajúci terén bol menší. K celkovému zvýšeniu terénu prispievali už spomenuté, nepravidelne rozložené pieskové pahorky. Keď vezmeme do úvahy tieto výškové a hydrologické pomery, prichádzame k názoru, že Mikulčický hrad, nachádzajúci sa dnes na pravom brehu Moravy, bol v dobe príchodu Maďarov na jej ľavom brehu.

⁷ S výnimkou malého sídliska v honoch „Trapíkov“, ktoré však gravituje k hradisku, a nie k terase.

⁸ Archeologické pamiatky, ktoré po zániku hradu ostali ležať na povrchu, nachodia sa dnes v priestore inundovanom Moravou v hĺbke 0,70—1 m.

⁹ Terén v okolí hradiska má kótu 160. Hradisko samo sa rozprestiera na pieskovej dune s ochranným valom na okraji, ktorého južný výbežok prevyšuje okolie o 2,80 m. Dno bývalého rybníka Nesyta pod Hodonínom má kóty 160, 160,5 a priam tak i opustené koryto Moravy bezprostredne pod terasou (pod obcou Mikulčice), ktorá sa dvíha nad ním priemerne o 5 m. V tej istej zemepisnej šírke sú na slovenskej strane pieskové pahorky s kótami 162, v ktorom niveau leží aj obec Kopčany. Pahorok na Segeti, s hostincom a horárňou, pri moste cez Moravu z Kopčan do Mor. Novej Vsi má dokonca výšku 163, kým pod terasou pri vjazde do tejto obce je výška len 158. Intravilán Holíča leží medzi vrstevnicami 165 (kaštieľ) a 200 (cintoriny). Pás územia medzi hradiskom a obcou Mikulčice je bez akýchkoľvek vyvýšení a má priemerné niveau 160, kým pás územia medzi hradiskom a holičským kaštieľom (bývalý hrad) má priemernú výšku 161 až 162, pri križovatke železnice Holíč—Gfely s hradskou Holíč—Kopčany 162,5 a 163,5 (Pozri špeciálku 4458 a mapku 2 v prílohe).

prístupný jedine od východu. Jeho spojenie so svetom sa nachádzalo týmto smerom, čoho dôkazom je nielen relatívne pohodlná cesta, ale aj náklady, ktoré sa po nej dopravovali. Stavebný kameň budov, objavených archeologickými výkopmi na mikulčickom hradisku, pochádza totiž zo Skalice a z Holíča. Materiál získaný v Holíči sa na hrad dostal istotne po suchu, približne v smere dnešnej cesty Holíč—Kopčany. Časť materiálu, prichádzajúceho zo Skalice, dopravovali tam istotne po vode.¹⁰

Uvedené hydrologické a komunikačné pomery sa úplne zmenili vodnými stavbami v susedstve Hodonína. Na juhozápadnej strane mesta, pri vtoku potoka Kyjovky do Moravy, zriadili hádam ešte v pozdnom stredoveku veľký rybník, zvaný Nesyt, ktorý zobrazuje už Komenský na svojej mape z roku 1618. Táto stavba si vyžiadala priam dve hrádze, ktorými sa prietokový profil rieky zatarasil. Jedna, severovýchodná, dlhá 4,2 km, začína sa pri Hodoníne a odráža celý tok Moravy zo smeru SV—JZ do smeru S—J, zabraňuje vode, aby tiekla pod terasou, pozdĺž obcí Lužice a Mikulčice. Druhá, ohraničujúca vodnú plochu rybníka na južnej strane, rezala údolie v smere od západu na východ. Prvá hrádza, istotne viackrát rekonštruovaná, doplnovaná a predĺžovaná koná ešte svoje pôvodné poslanie. Odráža tok Moravy od terasy. Druhá slúži za vyvýšený násyp pre poľnú cestu, ktorá by tam ináč pre vlhký terén nemohla byť.

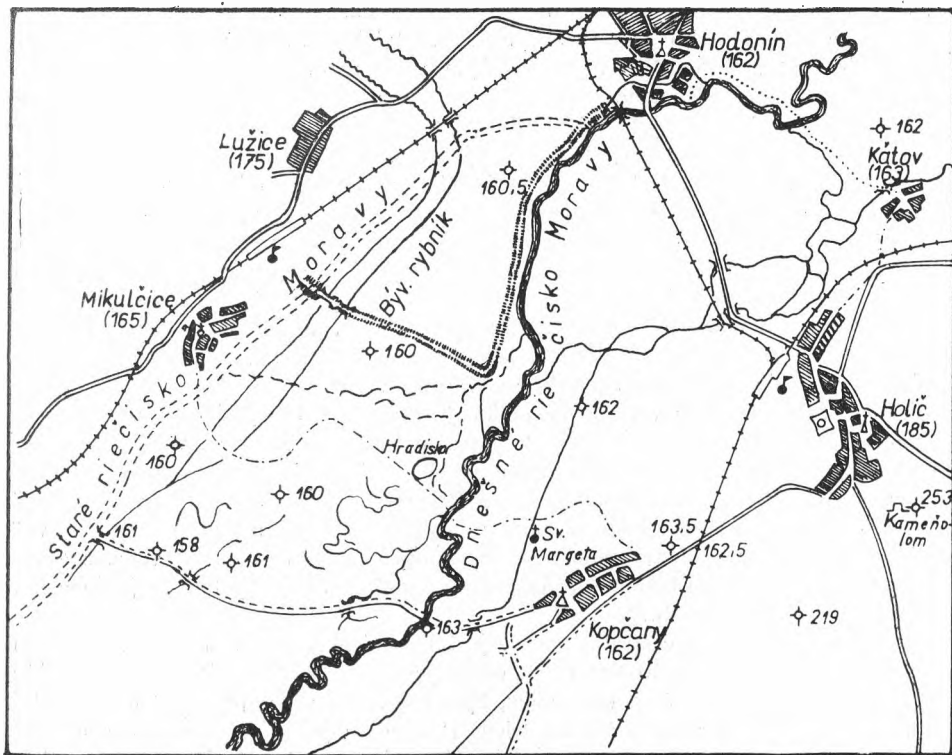
No i po zriadení rybníka, ktorého hrádze zmenili smer toku Moravy, tendencia zaplniť najnižšie miesta vodou ostala a prejavovala sa ďalej. Pri juhovýchodnom rohu rybníka, kde sa hrádze stýkajú v pravom uhle, jedno rameno rieky sa odrazilo smerom na JZ, k pôvodnému riečisku pod terasou, ktorú dosiahlo pri južnom konci obce Mikulčice a pokračovalo pozdĺž nej ďalej na juh. Toto súvislé koryto bolo čiastočne zasypané pri regulačných úpravách potoka Stupavy (Kyjovka).¹¹ Ostali po ňom však celkom zreteľné priehlbne, zvané domácimi obyvateľmi „smúhy“, miestami hlboké viac ako 1 m.

Okrem toho sa na styku hrádzí od hlavného toku oddelili aj iné dve ramená, ktorých sa regulácia Stupavy nedotkla. Tieto obtekali mikulčické hradisko zo západnej strany, kým hlavný tok Moravy sa v dôsledku spomenutých regulačných prác obrátil smerom na juh a obteká ho na strane východnej. Na celej svojej dĺžke sú i dnes celkom zreteľne viditeľné i ďalšie dve odbočky, ktoré sa práve v zemepisnej šírke hradiska

¹⁰ Ostrohovitý výbežok územia, na ktorom je postavené mestečko Holíč a ktorý je ohraničený na S a SZ potokom Chvojnícou, na Z inundačným územím Moravy, skladá sa z mäkkých organogénnych vápencov, patriacich vekom poslednému stupňu miocénu. Tento kameň sa od pradávna dobýval pre stavebné potreby v lomoch, ležiacich nad štvrtou Holíča, zvanou Betlehém, v susedstve veterného mlyna a veľkých obilných sýpok. Lomy sú čiastočne v prevádzke i dnes. Konfrontovaním stavebného materiálu z budov, odkrytých na mikulčickom hradisku s kameňom z lomov môže sa ktokoľvek ľahko presvedčiť, že ide o totožnú horninu. Vápenec je zložený výlučne iba z lastúr morských živočíchov, ktoré odolávajú viac zvetrávaniu než obalový vápenný tmel. Polia nad lomami sú priam posiate týmito bielymi lastúrkami, podávajúcimi dôkaz, že vápenec siaha až k samému povrchu.

Prevažná väčšina (podľa odhadu asi 90 %) stavebného kameňa nájdeného na hradisku je mäkký, oligocénny (karpatský) pieskovec. Z neho sú zložené posledné výbežky Bielych Karpát, spadajúce miernymi svahmi ku Skalici. Tento pieskovec vystupuje ako otvorená skala na povrch pri severovýchodnom vjazde do mesta a ďalej v údolí Starohorského potoka, na príkrych jeho brehoch, tvoriacich akýsi kaňon v úbočiach vrchu, zvaného Winterberg (kóta 316, pozri špeciálku 4458). Odtiaľto sa stavebný materiál dal ľahko dopravovať po vode, keďže bariny rieky Moravy siahali tu v minulosti veľkým, 5 km dlhým zálivom až k samej päte Winterbergu. Po barinách ostali vlhké lúky, zvané Slanisko a Dolný rybník (pozri špeciálku 4458).

¹¹ Pozri na špeciálke 4458 dva paralelné kanále, zvané Nová Struha a Stará Struha.

Mapa 2. Dnešná poloha mikulčického hradiska medzi obcami Kopčany a Mikulčice. Pomery hydrologické a výškové.

zase rozvetvujú. I z týchto pozostatkov bývalých korýt Moravy vidieť — o iných úplne zasypaných ani nehovoriac — ako neschodná bola cesta z veľkomoravského hradu smerom na západ.

Niekdajšie hydrologické pomery širokého inundačného údolia v profile Mikulčice—Holíč, ilustrované jednak nedostatkom archeologických nálezov, jednak výškovými údajmi a starými opustenými ramenami Moravy, podávajú dôkaz o tom, že veľkomoravský hrad, pozostatky ktorého sú dnes v katastrálnom území Mikulčice, patril v časoch svojho najväčšieho rozkvetu zemepisne i hospodársky k ľavému brehu Moravy. Navyiac ak ho od blízkych svahov pri Holíči delilo menšie rameno rieky, slúžiace mu za obranu, možno i umele vykopané alebo aspoň prehĺbené. Po bývalom spojení hradu s vyvýšeným brehom pri dnešnom Holíči ostala obec Kopčany, rozložená na plochom pieskovom vršku. Kopčany zjednotili spolu viaceré protohistorické osady slovanské, zaberajúce kedysi povrch menších pieskových dún. Dnešnú poľnú cestu, vedúcu od rieky cez skupinu týchto pieskových pahorkov (vedľa kapličky sv. Margarety)⁴² k Holíču, možno pokladať za priameho dediča bývalého spojenia slovanského hradu s vyšším brehom, so svahom, na ktorom stojí Holíč.

⁴² Pozri špeciálku 4458.

O existencii úzkeho, ba vlastne jediného spojenia barinného hradu v Mikulčiciach s územím na ľavom brehu Moravy nič nepodáva taký presvedčivý dôkaz ako práve zánik tohto hradu. Doterajším archeologickým výskumom sa nezistili nijaké stopy násilia, požiaru alebo deštrukcie, ktoré by nasvedčovali, že hrad padol za obeť nepriateľským útokom. V odkrytých zrúcaninách chýbajú akékoľvek pamiatky, ukazujúce na zápas o hrad a na porážku jeho pôvodných slovanských držiteľov. Bohaté hroby v okolí chrámových stavieb boli síce vylúpené, ale nie hromadne a naraz, z príležitosti nejakej invázie, lež iba náhodne, a to profesionálnymi vykrádačmi pohrebísk, v časových periódach veľmi od seba odľahlých, naposledy ešte i v 19. a 20. stor., keď sa vyberal kameň zo základov veľkomoravských chrámov pre súčasné stavby. Pri násilnom zásahu zničenie hradu by bolo bývalo výsledkom zápasu Slovanov medzi sebou, alebo mohol podľahnúť útoku zo strany Maďarov. V tomto poslednom prípade boli by istotne ostali na hradisku nejaké staromaďarské zbrane alebo predmety z vojnovnej výstroje nomádov. Nič také sa však nezistilo.

Zánik bol teda postupný v dôsledku politických udalostí, ktorými sa hrad dostal do záujmovej sféry uhorského štátu, keďže ležal na ľavom brehu Moravy. Všetky archeologické nálezy svedčia o pomalom vyživaní sa hospodárskych, správnych, vojenských i cirkevných inštitúcií, ktorých bol hrad nositeľom. Čím ša dá tento jav vysvetliť? Záujmovú sféru uhorského štátu v tejto zemepisnej oblasti možno charakterizovať jedným slovom. Moravské pohraničie sa stalo konfíniom, čo znamená vedomé a intencionálne pustošenie príslušného územia, ničenie osád, pokiaľ by tam boli, alebo ich ponechanie vlastnému osudu.

Pri procese zániku najprv stratil hrad svoju funkciu opevneného mesta a vojenského oporného strediska. Preto vládnúca trieda odišla prvá, už začiatkom 10. stor., opúšťajúc stredisko osídlenej aglomerácie (akropolis), kým obyvateľstvo v podhradí ostalo ďalej a bývalo tu až do 13. stor. Vládnúca trieda stratila na jednej strane styk s Nitrou, ktorá sa dostala pod maďarskú domináciu. Tu teda prevládajú dôvody mocensko-politické. Na druhej strane stratila však styk aj so súkmeňovcami na Morave, z dôvodov komunikačných, pretože hrad nemal výhodné a pohodlné spojenie so zázemím na západe, ba nemal tým smerom spojenie vôbec.

S vládnúcou triedou odišla aj cirkevná správa. Monumentálne stavby svetské i chrámové stratili svojich udržovateľov a svoj *raison d'être*. V novom uhorskom štáte nemali záujem na udržiavaní cirkevných objektov, najmä preto, že Maďari začínali prijímať nové náboženstvo až koncom 10. stor. Neskoršie, keď v prvej polovici 11. stor. sa postupne stávali kresťanmi, Mikulčice už boli v rozpade a okrem toho, vzhľadom na svoju excentricitu, nemohli sa stať oporou pokresťančenia Maďarov, viazaných svojimi sídlami na stredný Dunaj a Tisu. Tak sa dá vysvetliť, že v Zalaváre, na prvých kresťanských stavbách panónskych Slovanov pokračoval kultúrne i stavebne aj vek sv. Štefana, kým v Mikulčiciach sa končia kresťanské stavby so zánikom Veľkej Moravy.

Civilné stavby a opevnenie Mikulčického hradu nemohli Maďari využiť pre ochranu konfinia, pretože ležali priamo na hraničnej čiare nového štátu. Cez hrad nebolo ďalej spojenie na západ, nebolo komunikácie, po ktorej by sami išli, alebo po ktorej by sa dal očakávať útok z Moravy. Vlastné spojenie medzi ľavým a pravým brehom Moravy bolo už od praveku ďalej na severovýchod od Mikulčíc, vo vzdialenosti 6,5 km, medzi dnešným Kátovom a Hodonínom. Strategicky nemal Mikulčický hrad pre Maďarov cenu. Keby ho aj boli ďalej udržiavali a v ňom sa opevnili, nepriateľ, prichádzajúci z Moravy cez prechod Hodonín—Kátov, mohol im vraziť do chrbta a od suchého východného brehu ich úplne odrezať. Preto Maďari na obranu hranice štátu a v sú-

vislosti s konfiniom vybudovali v blízkosti iný hrad, dnešný Holíč. Pôvodné, najstaršie pomenovanie Holíča je Ujvár — Nový Hrad. Už samo toto meno predpokladá prítomnosť starého hradu, buď na mieste samom, alebo v jeho blízkosti. Starým hradom v tejto súvislosti mohli byť len Mikulčice, keďže nikde v najbližšom okolí niet pamiatky po inom hrade. Holíč je vzdialený len 1,5 km od prechodu cez rieku na čiare Kátov—Hodonín a pritom sa rozprestiera na teréne, za každých vodných stavov prístupnom i nomádom, pohybuje sa na koni. Jeho poloha nasvedčuje tomu, že bol postavený na ochranu komunikácie, ktorá tu prekračuje rieku Moravu.

Česi a Moravia, ktorí sa stali dedičmi západnej časti zaniknutej ríše Svätoplukovej, nevybudovali Mikulčice ako pohraničný ochranný hrad, pretože ležal na cudzom území, v najlepšom prípade na páse územia, ktorý sa dnes menuje vo vojenskej terminológii no man's land. Spojenie so zázemím na pôde Moravy chýbalo, hrad gravitoval k východnému brehu, ku ktorému viedla z neho i dobrá komunikácia. Zásobovanie potravinami a doplňovanie vojska z moravského brehu bolo nemožné. Preto zvolili Česi iné, vhodnejšie miesto pre zriadenie stredovekého a feudálneho hradu, ktoré vyhovovalo podmienkam obrany po každej stránke. Pokračovaním Mikulčíc sa stal Hodonín. Tam zriadili tiež barinný hrad, na ostrove rieky Moravy, oddelený od vyššieho, za každých vodných stavov schodného brehu iba jedným úzkym ramenom Moravy. Hodonín však prevzal len obrannú funkciu Mikulčíc, ale nie správnu a cirkevnú. Monumentálne budovy nepatrili do bojového hraničného pásma, súčasťou ktorého sa stal Hodonín. Mali zmysel len v centre ríše, za ktoré možno v časoch veľkomoravských považovať oblasť južnej Moravy od Uherského Hradišťa po Břeclav, po obidvoch stranách rieky.

Proces zániku Mikulčíc a vzniku dvoch náhradných opevnených miest, ktoré prevzali aspoň čiastočne ich tradíciu, možno charakterizovať týmito etapami:

a) odrezanie Mikulčíc od východnej časti Veľkomoravskej ríše maďarskou inváziou na rozhraní 9. a 10. stor.,

b) rozpad civilnej, vojenskej i cirkevnej správy v Mikulčiciach zač. 10. stor. a postupný zánik stavebných objektov s tým súvisiacich,

c) založenie Hodonína v polovici 11. stor. ako obranného hradu proti možnému vpádu z Uhorska,

d) založenie Ujváru (Nového hradu, t. j. Holíča) pravdepodobne tiež v polovici 11. stor. ako obrannej pevnosti proti Hodonínu.

Všetky otázky, ktorých sa táto štúdia dotýka, osvetľujú sa teraz široko založeným archeologickým výskumom tak na pravom, ako aj na ľavom brehu Moravy. Takmer každý deň prináša v Mikulčiciach i na Pohansku nové poznatky, ktorými sa ilustruje jednak vysoká kultúrna vyspelosť Slovanov z čias Mojmíra, Rastislava a Svätopluka, jednak sa objavujú nové putá, ktoré viazali vzájomne slovanské obyvateľstvo Veľkomoravskej ríše, usadené po obidvoch stranách karpatského hrebeňa.

Recenzoval J. Martinka

К ВОПРОСУ МЕСТОНаХОЖДЕНИЯ ВЕЛИКОМОРАВСКОГО ГРАДА В С. МИКУЛЬЧИЦЕ

Археологические исследования в области нижнего течения р. Моравы, которые с успехом проводит Археологический институт Чехословацкой академии наук, выдвинули вперед вопрос о политическом, экономическом и церковном центре Великой Моравии, который по историческим данным назывался Велеградом. При рассмотрении вопроса о Велеграде до сих пор старались прежде всего установить его местонахождение, чтобы потом судить о взаимоотношениях между отдельными областями, входящими в состав Великоморавской державы. Памятники материальной культуры, найденные при археологических раскопках, дают представление как раз об этих отношениях, хотя и не позволяют точно определить где находилась резиденция Моймира, Ростислава и Святополка — организаторов Великоморавского государства, — откуда вели свою церковно-политическую деятельность славянские апостолы Кирилл (Цирил) и Мефодий (Метод). Пока можно с уверенностью сказать только то, что больше всего археологических памятников великоморавской эры найдено в области нижнего течения р. Моравы и что эти памятники свидетельствуют о высокой культуре, имеющей связь с Византией. Обнаружены они были при раскопках „градов“ и погребений в Угерском Градиште (Старе Место), в с. Микутьчице близ г. Годонин и в районе Поганско недалеко от г. Бржецлав. Раскопаны, во-первых, остатки больших каменных построек — жилищ и церквей, — обширные участки с остатками поселений зависимых людей, во-вторых, богатые могилы военных предводителей и женские украшения. Предметы, изготовленные из драгоценных металлов, свидетельствуют о тесной связи с Византией. Они были привезены, либо изготовлены по восточному образцу.

Все три упомянутые выше городища расположены в настоящее время на правом берегу р. Моравы. Можно было бы думать, что между ними в Словакией тесной связи нет и не было. Однако известно, что в период наибольшего расцвета государства Моймира и Ростислава резиденцией великоморавского удельного князя была Нитра, а следовательно между этим городом и административным и церковным центром Великой Моравии, которым на основании археологических находок считают Южную Моравию, должны были существовать тесные экономические и политические отношения, а также пути сообщения. Нитра — один из ее значительных центров — первая пала под ударами венгров, которые вторглись в пределы Великой Моравии, а затем захватили всю Западную Словакию, продвинув границу основанного ими государства до р. Моравы. Там — по свидетельству первого венгерского хроникера Анонимуса — она натолкнулась на „град на болотах“, называемый по-венгерски Шарвар. Упомянутые Анонимусом географические объекты на пути следования венгров на запад и существование доисторического пути между нижним Поважьем и областью нижнего течения р. Моравы наводит автора на мысль, что этим „градом на болотах“ могли быть только Микутьчице — ведь совсем близко лежал путь, по которому пришли венгры. Положение „града на болотах“ обратило на себя особое внимание венгров, которым пришлось затем ближе иметь дело с этим оборонительным объектом. Все это заставляет предполагать, что хотя произведенные раскопки обнаружили остатки „града“ на правой стороне р. Моравы, в свое время он находился на левом берегу.

Эту точку зрения можно подкрепить несколькими весьма убедительными доказательствами. Обратим прежде всего внимание на рельеф местности и гидрологические условия. Полоса земли, на которой расположены поселки Лужице, Микутьчице и Нова Весь, лежит ниже террасы, на пойме. Современное русло реки проходит в 3,5 км от этой террасы и расположено на 1—2 м выше поймы. Из этого можно заключить, что в период Великоморавской державы река текла в русле прямо под террасой. Положение, занимаемое рекой в настоящее время, является результатом сооружения прудов на правом берегу реки близ г. Годонин. Плотина длиной в 4,2 км, препятствуя воде течь под террасой, изменила СВ — ЮЗ направления реки в долготное.

В пользу изложенной точки зрения говорит и тот факт, что между центром великоморавского города близ с. Микутьчице и возвышенной полосой земли на левом берегу реки по соседству с городком Голич цепью расположены мелкие славянские поселения, окружавшие укрепленный акрополь. К западу от городища на протяжении 3,5 км такие протоисторические поселения не встречаются, а это значит, что местность,

расположенная в этом направлении на высокой террасе, находилась вне сферы экономических связей и к ней не вели никакие пути. Вполне очевидно, что главные пути, соединявшие великоморавский город и „град“ с остальным миром, проходили именно по этим расположенным цепью поселениям. Об этом свидетельствует и материал, употреблявшийся для каменных построек — олигоценовый песчаник из каменоломен близ г. Скалица и органический известняк из соседнего г. Голич, т. е. из местонахождений на левом берегу р. Моравы, к которому тяготел „град“.

Еще одним доказательством того, что в период своего наибольшего расцвета великоморавский „град“, развалины которого находятся ныне на землях с. Микульчице, имели связи и пути сообщения с восточным берегом р. Моравы, являются обстоятельства его упадка. Первая мысль, которая напрашивается, это, что ему положило конец вторжение венгров. Археологическими исследованиями это, однако, не подтверждается: нет ни следов пожара, ни следов разрушения, которые свидетельствовали бы о насильственных действиях, ни какого-либо оружия, столь характерного для венгерских кочевников. „Град“ постепенно приходил в упадок в течение X века, так как находился в охранной зоне („конфимиуме“) венгерского государства, у самой границы с чешским государством. Ни для того, ни для другого он в политическом отношении интереса не представлял. Венгров он не прельщал, потому что не имел тыловой территории дальше к западу, чехов — потому что к нему не было подступа с правого берега р. Моравы, а левый принадлежал врагу. Военные, политические и церковные учреждения одно за другим покидали „град“. В конце концов он и в экономическом отношении потерял свой *raison d'être*.

Наследие „града на болотах“ как оборонительного объекта перешло к двум другим — „граду“ Голича на словацкой стороне, „граду“ Годонин — на моравской. Церковное и политическое управление было перенесено дальше от государственной границы на более безопасное место. По письменным источникам установлено, что Годонин существовал уже в половине XI века. Вероятно к тому же времени относится возникновение Голича как оборонительного пункта против Годонина. Самым древним названием Голича было Уйвар, Новый Град. Не показывает ли это, что поблизости существовал Старый Град? Можно считать, что им-то и был великоморавский „град на болотах“ между селениями Копчаны и Микульчице. Как видно, первое название Голича содержит в себе элемент, указывающий на тесные связи великоморавского „града“ и города с левым берегом реки.

По археологическим данным жизнь в акрополе и вокруг него в центре города замерла в половине XI в. Небольшие поселения, разбросанные вокруг „града“, продолжали существовать до XII в. Несколько мелких протоисторических поселений, стоявших на песчаных холмах между „градом“ и более высоко расположенной территорией близ г. Голич, слились в одно — нынешние Копчаны. Они продолжали существовать и в раннее средневековье, так как для этого имелись необходимые условия. „Град“ же, после распада Великоморавской державы, прекратил свое существование, так как уже ничто его не оправдывало.

Перевод со словацкого В. С. Андрусовый

Пояснения к картам

- Карта 1. Расположение великоморавских „градов“ в области нижнего течения р. Моравы. 1. Поганско, 2. Микульчице, 3. Старе Место — Угерске Градиште.
Карта 2. Современное положение городища Микульчице между селениями Копчаны и Микульчице. Гидрологические и высотные условия.

Stefan Janšák

ZUR FRAGE DER LOKALISIERUNG DER GROSSMÄHRISCHEN BURG BEI MIKULČICE

Durch die erfolgreiche archäologische Forschung am Unterlauf der March, welche vom Archäologischen Institut der Tschechoslowakischen Akademie der Wissenschaften durchgeführt wird, rückte die Frage des politischen, wirtschaftlichen und kirchlichen Zentrums des Grossmährischen Reiches in den Vordergrund. Dieses Zentrum wird in historischen Berichten Velehrad genannt. Es ging dabei hauptsächlich um die Frage der Lokalisierung Velehrads,

woraus man auf die gegenseitigen Beziehungen der einzelnen zum Grossmährischen Reich gehörenden Gebiete schliessen könnte. Das Material, welches bei den archäologischen Ausgrabungen gefunden wurde, weist gerade auf diese Zusammenhänge hin, obwohl es bisher nicht möglich ist, auf Grund dieser Funde klar zu bestimmen, wo der Sitz Mojmir's, Rostislavs und Svätopluku war, welche die Organisatoren des grossmährischen Staates waren, und von wo aus die kirchlich-politische Mission der slawischen Apostel Cyril und Method geführt wurde. Bisher kann mit Sicherheit nur soviel gesagt werden, dass das meiste archäologische Material der grossmährischen Ära am Unterlauf der March konzentriert ist, und dass dieses Material auf eine sehr entwickelte Kultur hindeutet, die in ihrem Ursprung mit der byzantinischen zusammenhängt. Das erwähnte Material wurde auf Burgstätten und auf Begräbnisstätten in Uherské Hradište (Altstadt), Mikulčice bei Hodonín und Pohansko in der Nähe von Břeclav ausgegraben. Dort fand man auch Reste grosser gemauerter ziviler und kirchlicher Bauten, und ausgedehnte Siedelflächen mit Resten von Wohnungen der leibeigenen Einwohnerschaft, sowie reich dotierte Gräber von Militärbefehlshabern und Frauenschmuck. Die mobilen Andenken, welche aus Edelmetallen verfertigt sind, weisen auf den engen Zusammenhang mit Byzanz hin und man kann sie als Importe betrachten oder als heimische Erzeugnisse, welche nach östlichen Mustern verfertigt wurden.

Alle drei oben erwähnten Burgstätten liegen heute am rechten Ufer der March. Deshalb erscheint es auf den ersten Blick, dass zwischen ihnen und der Slowakei heute kein engerer Zusammenhang besteht, und dass dieser auch in der Vergangenheit nicht bestand. Wir wissen jedoch, dass zur Zeit der grössten Blüte des Reiches Rostislavs und Mojmir's Nitra der Sitz des grossmährischen Lehensfürsten war, und dass also zwischen Nitra und dem administrativen und kirchlichen Zentrum des Grossmährischen Reiches, welches wir auf Grund der bisherigen archäologischen Funde gerade in Südmähren suchen müssen, enge wirtschaftliche, politische und Verkehrsbeziehungen bestanden. Diese Beziehungen zeigten sich hauptsächlich beim Untergang des Grossmährischen Reiches. Nitra als eines seiner bedeutenden Zentren fiel der Invasion der Ungarn zuerst zum Opfer; diese bemächtigten sich dann der ganzen Westslowakei und schoben die Grenze des neuen, von ihnen gegründeten Staates bis an die March vor. Dort fanden sie, nach den Berichten des ersten ungarischen Kronikers Anonymus eine Sumpfburg vor, die ungarisch Sárvár genannt wurde. Die Verfolgung der geographischen Objekte, welche Anonymus beim Marsch der Ungarn nach Westen erwähnt, und die Existenz einer alten bereits vorgeschichtlichen Kommunikation zwischen der unteren Waag und der unteren March brachten den Forscher auf den Gedanken, dass die vom Kroniker erwähnte Schlammburg nur Mikulčice sein konnte, da der Weg, welchen die Ungarn kamen, gerade in der Nachbarschaft vorbeiführte. Diese Schlammburg war durch ihre Lage den Ungarn so auffallend, dass sie auf diese ihr besonderes Augenmerk richteten und dass sie mit ihr als einem Verteidigungsobjekt in nähere Berührung kamen. Daraus schliessen wir, dass die Burg am linken Ufer der March lag, während heute die durch Ausgrabungen festgestellten Überreste auf der rechten Seite des Flusses liegen.

Für diese Ansicht können einige sehr überzeugende Beweise erwähnt werden. Vor allen ist da die Form des Terrains und die hydrologischen Verhältnisse. Der Gebietsstreifen unterhalb der Terrasse, auf welcher die Gemeinden Lužice, Mikulčice und Nová Ves liegen, liegt in einem Niveau, welches um 1 bis 2 Meter niedriger ist, als das heutige Flussbett, welches von dieser Terrasse 3,5 km weit entfernt ist. Daraus kann man schliessen dass zur Zeit des Grossmährischen Reiches der Fluss in einem Bett floss, welches direkt unter der Terrasse verlief. In die heutige Richtung kam der Fluss infolge der grossen Teichbauten am rechten Flussufer gleich in der Nähe von Hodonín. Durch einen 4,2 km langen Damm wurde das Wasser aus der Richtung Nordost- Südwest in die Richtung Nord- Süd abgedrängt, und das Wasser wurde daran gehindert unterhalb der Terrasse zu fliessen.

Ein weiterer Beweis für diese Ansicht ist die Tatsache, dass zwischen dem Zentrum der grossmährischen Stadt bei Mikulčice und dem erhöhten Gebiet am linken Flussufer in der Nähe des Städtchens Holč eine ganze Kette von kleineren slawischen Siedlungen ist, welche eine Art Vorburg der befestigten Akropolis bildeten. Auf der westlich der Burgmauer gelegenen Seite fehlen auf der ganzen Länge von 3,5 km solche protohistorische Siedlungen vollkommen.

Also hatte die Burg mit dem Gebiet auf der Hochterrasse keinerlei wirtschaftlichen Zusammenhang und keine Verkehrsverbindungen. Es ist begreiflich und klar, dass durch diese Siedlungskette die Hauptverkehrsverbindungen zwischen der grossmährischen Stadt und der Burg und der übrigen Welt verliefen. Das geht auch aus dem für die gemauerten Gebäude verwendeten Baumaterial hervor. Dieses Material ist oligozäner Sandstein aus den nahen Brüchen von Skalica und organogener Kalkstein aus dem benachbarten Holíč, also von Lokalitäten, welche am linken Ufer der March gelegen sind, und zu denen die Burg gravitierte.

Schliesslich sind die Umstände ihres Untergangs ein weiterer Beweis dafür, dass die grossmährische Burg, deren Trümmer heute im Kataster der Gemeinde Mikulčice liegen, zur Zeit ihrer grössten Blüte mit dem östlichen Ufer der March im Zusammenhang und in Verbindung stand. Auf dem ersten Anblick erscheint es, dass sie der Invasion der Ungarn zum Opfer gefallen ist. Durch die bisherigen archäologischen Ausgrabungen wurde dies jedoch nicht bewiesen. Man fand weder Spuren eines Brandes, noch irgendeiner auffälligen Destruktion, welche auf Gewaltanwendung hinweisen würde, und auch keine Reste der charakteristischen Bewaffnung der ungarischen Nomaden. Die Burg verfiel allmählich im Laufe des 10. Jahrhunderts, weil sie an der Grenze des ungarischen Staates direkt an der Grenzlinie des böhmischen und des ungarischen Reiches lag. Keiner der beiden Staaten hatte an ihr Interesse. Die Ungarn deshalb nicht, weil sie in westlicher Richtung kein Hinterland hatte, die Tschechen deshalb nicht, weil vom rechten Ufer der March kein Zutritt zu ihr war und das linke Ufer dem Feinde gehörte. Die Burg wurde allmählich von den militärischen, politischen und kirchlichen Institutionen verlassen und dadurch fiel auch ihre wirtschaftliche Existenzberechtigung.

Die Erbschaft der Schlammburg als Verteidigungsobjekt traten zwei Nachfolger an. Auf der slowakischen Seite die Burg Holíč und auf der mährischen Seite die Burg Hodonín. Die kirchliche und die politische Verwaltung übersiedelte weiter von der Staatsgrenze an einen sichereren Ort. Über Hodonín existieren Urkunden, dass es bereits in der ersten Hälfte des 11. Jahrhunderts bestanden hat. Wahrscheinlich entstand damals auch Holíč als Verteidigungsanlage gegen Hodonín. Der älteste Name von Holíč ist Ujvár, Neue Burg. Auch aus dieser Benennung kann man schliessen, dass in unmittelbarer Nähe eine alte Burg gewesen sein musste, welche man als die grossmährische Burg betrachten kann, die sich in den Sümpfen zwischen Kopčany und Mikulčice befand. Wie wir sehen, verbirgt sich in der ursprünglichen Benennung von Holíč auch ein Element, welches auf den engen Zusammenhang der grossmährischen Burg und der Stadt mit dem linken Flussufer hinweist.

Das Leben auf der Akropolis und im Zentrum der um sie gelegenen Stadt verschwand nach den archäologischen Unterlagen in der Hälfte des 11. Jahrhunderts. In den kleinen, vor der Burg gelegenen Siedlungen ging es jedoch bis zum 13. Jahrhundert weiter. Aus den protohistorischen kleinen Siedlungen, welche auf mehreren Sandhügeln auf der Linie zwischen der Burg und dem höheren Gebiet bei Holíč gelegen waren, entwickelte sich die heutige Siedlung Kopčany. Die Bedingungen für ihr Fortbestehen blieben auch im späten Mittelalter, während die Existenzbedingungen der Burg mit dem Fall des Grossmährischen Reiches verschwanden.

Aus dem Slowakischen übersetzt von R. Lindner

Erklärung zu den Karten

Karte 1. Die Lage der grossmährischen Burgen am Unterlauf der March. 1. Pohansko, 2. Mikulčice, 3. Staré Mesto — Uherské Hradiště.

Karte 2. Die heutige Lage der Burganlagen von Mikulčice zwischen den Gemeinden Kopčany und Mikulčice. Hydrologische und Höhenverhältnisse.